

МОТИВАЦІЯ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Стаття висвітлює особливості мотивації до військової служби. Досліджено особливості професійної діяльності військовослужбовців чоловічої та жіночої статі. Описано результати діагностувального експерименту щодо гендерного аспекту мотивації до військової служби майбутніх офіцерів запасу.

Ключові слова: гендер; мотивація; військовослужбовці; професійна діяльність.

Актуальність. У багатьох країнах жінок і чоловіків не тільки сприймають, але й оцінюють по-різному, обґрунтовуючи це гендерними особливостями та різницею в їхніх здібностях, відмінностями у розподілі влади між ними тощо. При цьому, гендерні ролі й норми не мають універсального змісту і значно відрізняються в різних країнах.

На жаль, у Збройних Силах України існують питання відносно дотримання гендерної рівності. Що стосується жінок-військовослужбовців, то це нестача (відсутність) зручної та гігієнічно придатної для використання військової форми одягу, прояви грубості з боку командирів та колег-чоловіків, обмеження можливостей у професійному і службовому зростанні, підвищенні освітнього рівня. Але враховуючи тенденцію до зростання чисельності жінок у лавах Збройних Сил України, необхідно вжити комплексних заходів щодо вирішення питань проходження служби жінками-військовослужбовцями, що має в подальшому надати їм можливість активно розвивати свою військову кар'єру та більш ефективно використовувати свій потенціал. Водночас, треба розуміти, що Збройні Сили України є частиною українського суспільства. Тому, забезпечення рівності чоловіків і жінок у війську є одним з головних питань функціонування Збройних Сил України в контексті демократичного розвитку України.

Аналіз наукових досліджень. Фемінізація збройних сил сприяла активізації наукових досліджень з проблем військовослужбовців. Особливо активно військовий аспект жіночої соціальної проблематики розроблявся в 80–90-ті роки минулого сторіччя американськими і західноєвропейськими вченими. Саме в цей період з'являються спеціальні роботи, що розкривають роль жінок у війнах людства. Найбільш відомими і авторитетними фахівцями в даній галузі вважаються: М. Бінкін, С. Джексон, С. Єнлоу, Д. Мітчел, Д. Паркер, М. Растанд, М. Яновіц [3].

Гендерні проблеми у Збройних Силах України, на жаль, досліджуються не так активно. Але наукова громадськість має можливість ознайомитися з численними роботами українських дослідників з проблем

«цивільного» гендеру. Це монографія І. Жеребкіної «Женское, политическое, бессознательное» [2], Л. Смоляр «Минуле заради майбутнього» [6], Н. Лавриненко «Женщина: самореалізація в семье и обществе (гендерный аспект)» [4]. О. Вілкова «Конструктивні та деструктивні функції гендерних стереотипів» [1].

У цілому, аналізуючи сучасні теорії дослідження соціального явища гендерного стереотипу, науковці намагаються визначити його сутність і механізми виникнення та функціонування, встановити критерії визначення гендерного стереотипу як конструктивного або деструктивного. Здійснено порівняльний аналіз змісту статевої ролі поведінки в дореволюційний, радянський і пострадянський періоди та визначено характер функцій гендерних стереотипів за різних історичних умов [3].

Слід зазначити, що, незважаючи на кількісний і якісний ріст досліджень з гендерних проблем щодо військовослужбовців, проблематика мотивації військовослужбовців-жінок армії України в даний час практично не вивчається. Професійна мотивація має особливе значення в питаннях оптимізації їх професійної діяльності. Мотивація виступає однією з основ професійного визначення, становлення і подальшої служби.

Мета: виявити особливості мотивації до професійної діяльності військовослужбовців-жінок порівняно з військовослужбовцями-чоловіками.

Основний виклад матеріалу. Проблеми гендерних відмінностей особистісних властивостей пов'язані з тим, що внаслідок постійних динамічних змін у світі виникає все більше запитань щодо впливу певних гендерних стереотипів на професійну діяльність особистості.

Під стратегією інтеграції жінки у військове середовище розуміється певна сукупність дій як самої жінки, так і держави, ідеології, культури, норм суспільства і його інституцій, що мають на меті залучення жінки у військове середовище, як його повноправного члена зі встановленням оптимальних зв'язків із ним та подальшим перетворенням у єдину цілісну систему, де б

відносини жінки, поряд з чоловіком, характеризувалися соціальною системою стійкості та рівноваги [5].

Сучасний підхід інтеграції жінок у армію заснований на конструкті, що традиційні чоловічі характеристики у військовому середовищі, які потрібні були впродовж існування людства, як наприклад, орієнтація на силу, відходять на другий план у зв'язку з модернізацією зброї та переосмисленням військової стратегії і тактики. Тепер у солдатів починають цінуватися інші якості: здатність швидко орієнтуватися в ситуації, вміння володіти вогнепальною зброєю, самоконтроль, а також упровадження дистанційного методу управління зброєю – усе це є гендерно-нейтральними характеристиками [5].

Військова служба значною мірою впливає на формування особистості, що проявляється в ретельному і старанному виконанні роботи, що доручають, у навчанні, чергуванні, вирішенні складних стратегічних завдань. Тому, розвиток особистості чоловіка і жінки в силу приналежних їм властивостей під впливом людей, клімату у військовому колективі, зброї і бойової техніки відбувається по-різному.

У зв'язку з трансформацією кадрового складу Збройних Сил України, що призвело до появи військовослужбовців-жінок, чисельність яких постійно зростає, вирішення проблем особового складу без гендерного аспекту відтепер стає неможливим. Гендерні відмінності, гендерна приналежність є важливими аспектами особистості військовослужбовця. Відповідні дослідження допоможуть зрозуміти, у який спосіб гендерні відмінності обумовлюють життєвий вибір, стиль поведінки, та, зрештою, і саму роль, відведену суспільством чоловікам та жінкам цієї професії.

Відповідно до мети та поставлених завдань було проведено емпіричне дослідження для діагностики мотивації професійної діяльності. Дослідження проводилося на кафедрі військової підготовки, із курсантами які навчаються на спеціальності «Соціальна психологія».

У роботі з курсантами-респондентами була застосована методика «Мотивація професійної діяльності» (К. Замфір у модифікації А. Реана). Ця методика використовується для діагностики мотивації до професійної діяльності. В основу покладено концепцію внутрішньої та зовнішньої мотивації.

Про внутрішній тип мотивації слід говорити, коли для особистості має значення діяльність сама по собі. Якщо ж в основі мотивації професійної діяльності лежить прагнення до задоволення інших потреб, зовнішніх по відношенню до змісту самої діяльності (мотиви соціального престижу, зарплати тощо), то в цьому випадку прийнято говорити про зовнішню мотивацію. Самі зовнішні мотиви поділяються тут на зовнішні позитивні і зовнішні негативні. Зовнішні позитивні мотиви, безсумнівно, більш ефективні і більш бажані з усіх точок зору, ніж зовнішні негативні мотиви.

Дослідження гендерних особливостей мотивації майбутніх військовослужбовців до професійної діяльності проводилося на Кафедрі військової підготовки Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. У ході проведення дослідження були отримані результати, які були піддані подальшій обробці і детальному аналізу.

Результати, отримані за методикою К. Замфір у модифікації А. Реана відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл опитуваних відповідно до мотиваційного комплексу

Мотиваційний комплекс	Кількісний розподіл, осіб	
	Чоловіки	Жінки
ВМ > ЗПМ > ЗНМ	6	7
ЗПМ > ВМ > ЗНМ	4	2
ЗНМ > ЗПМ > ВМ	0	1

Із результатів таблиці 1 видно, що 13 респондентів належать до мотиваційного комплексу ВМ>ЗПМ>ЗНМ (ВМ – внутрішня мотивація, ЗПМ – зовнішня позитивна мотивація, ЗНМ – зовнішня негативна мотивація), практично результати чоловіків і жінок однакові, але жінки більш схильні до цього комплексу. За всіма іншими мотиваційними комплексами результати розподілилися таким чином, що чоловіки більш схильні до

такого комплексу як ЗПМ>ВМ>ЗНМ (ЗПМ – зовнішня позитивна мотивація, ВМ – внутрішня мотивація, ЗНМ – зовнішня негативна мотивація). Щодо мотиваційного комплексу ЗНМ>ЗПМ>ВМ, жінки схильні до цього комплексу, а в чоловіків показник дорівнює нулю. Згідно з відсотковим розподілом, результати мають вигляд, представлений на рис. 1.

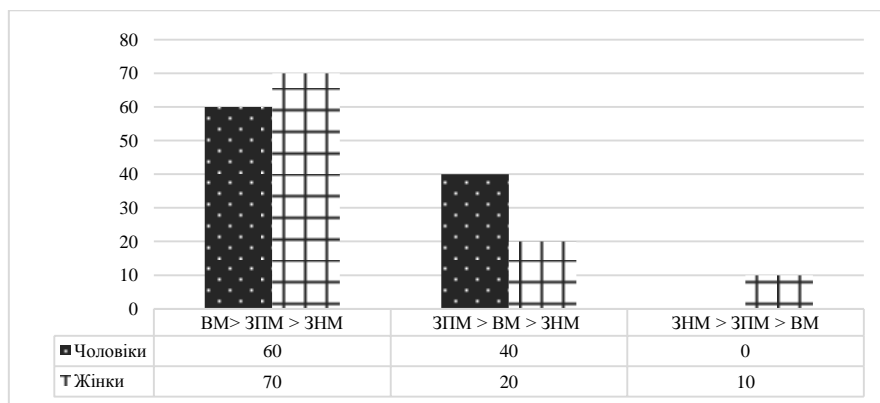

Рис. 1. Розподіл опитуваних відповідно до мотиваційного комплексу (у %)

Як бачимо, мотиваційний комплекс $BM > ЗПМ > ЗНМ$ обрали 60 % чоловіків та 70 % жінок. Тобто, активність військовослужбовця із зазначеним мотиваційним комплексом мотивована саме змістом військової діяльності та прагненням досягнути в ній певних позитивних результатів. Більше того, отримує задоволення як від самого процесу професійної діяльності, так і від результатів, що дає йому змогу повною мірою реалізуватися у професійній діяльності.

Серед отриманих результатів можна виділити групу військовослужбовців, які мають позитивний вид мотиваційного комплексу. Тобто, у 40 % чоловіків та 20 % жінок, мотиваційний комплекс має таку модель: $ЗПМ > BM > ЗНМ$. Це означає, що внутрішня мотивація хоч і є меншою за зовнішню позитивну, все ж таки переважає зовнішню негативну мотивацію. Таким чином, можна зробити припущення, що модель $ЗПМ > BM > ЗНМ$ відноситься до мотиваційного комплексу, що є позитивним типом.

Згідно з результатами відповідей 10 % жінок респондентів мають найгірший тип мотиваційного комплексу, а саме: $ЗНМ > ЗПМ > BM$. Тобто, зовнішня негативна мотивація переважає зовнішню позитивну та є більшою за внутрішню мотивацію. Це свідчить про те, що діяльність військовослужбовця обумовлена мотивами уникання догани та бажанням не осоромитися. У процесі професійної діяльності рівень емоційної нестабільності із вищезазначеним мотиваційним комплексом зростає, оскільки мотиви уникання критики та покарань превалюють над мотивами,

пов'язаними з цінністю самої військової діяльності, а також над зовнішньою позитивною мотивацією.

Результати емпіричного дослідження показали, що у чоловіків переважає саме мотиваційний комплекс $BM > ЗПМ > ЗНМ$ та $ЗПМ > BM > ЗНМ$, тобто це свідчить про те, що вони мотивовані самим змістом професійної діяльності, прагненням досягти в ній певних позитивних результатів і пов'язати своє життя саме з цією професією. Щодо жінок, у них 90 % переважає мотиваційний комплекс $BM > ЗПМ > ЗНМ$, $ЗПМ > BM > ЗНМ$, тобто жінки залучаються до цієї діяльності заради неї самої, а не для досягнення яких-небудь зовнішніх винагород, а 10 % жінок-респондентів ($ЗНМ > ЗПМ > BM$) мають схильність не до отримання професійних знань і умінь, а прагнуть отримати військове звання, що в кінцевому підсумку надасть певні привілеї при працевлаштуванні.

Висновки. У ході проведеного емпіричного дослідження виявлено, що чоловіки більш схильні до позитивного мотиваційного комплексу, вони прагнуть досягнути в військовій справі певних позитивних результатів та отримують задоволення від самого процесу своєї професійної діяльності. Жінки також схильні до цього комплексу, але є певний відсоток жінок який схильні до негативного мотиваційного комплексу що свідчить про уникнення критики та покарань, це є схильністю до не отримання професійних знань і умінь, а скоріш за все, в кінцевому підсумку – отримання звання як показник кар'єрного зростання, підвищення соціального статусу тощо.

Список використаних джерел

1. Вілкова О. Ю. Конструктивні та деструктивні функції гендерних стереотипів : дис... канд. соціол. наук : 22.00.04 / О. Ю. Вілкова. – К., 2005. – 232 с.
2. Жеребкина И. Женское политическое бессознательное. Проблема гендера и женское движение в Украине / И. Жеребкина. – Харьков : ХЦГИ, Ф-Пресс, 1996. – 376 с.
3. Калагін Ю. А Мотивація до військової служби військовослужбовців-жінок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://Npchdusoc_2013_225_213_10.pdf. – Назва з екрана.
4. Лавриненко Н. В. Женщина : самореализация в семье и обществе (гендерный аспект) / Н. В. Лавриненко. – К. : ВИПОЛ, 1999. – 171 с.
5. Роль жінок у Великій Вітчизняній Війні : цифри і факти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wartime.org.ua/1329-rol-zhnok-u-veliky-vtchiznyanu-vyn-cifri-fakti.html>. – Назва з екрана.
6. Смоляр Л. Минуле заради майбутнього / Л. Смоляр. – Одеса : Травень, 1998. – 127 с.

Н. В. Клименюк, А. Ю. Ваховская,
ННУ ім. В. А. Сухомлинського, г. Николаев, Украина

МОТИВАЦИЯ К ВОЕННОЙ СЛУЖБЕ: ГЕНДЕРНЫЙ АСПЕКТ

Статья освещает особенности мотивации к военной службе. Исследованы особенности профессиональной деятельности военнослужащих мужского и женского пола. Описаны результаты диагностического эксперимента относительного гендерного аспекта мотивации к воинской службе будущих офицеров запаса.

Ключевые слова: гендер; мотивация; военнослужащие; профессиональная деятельность.

N. V. Klymeniuk, A. Yu. Vakhovska,
Mykolaiv V. O. Sukhomlynskyi National University, Mykolaiv, Ukraine

MOTIVATION FOR MILITARY SERVICE: GENDER ASPECTS

The article lights up the features of motivation to military service. The features of professional activity of servicemen of sex of men and woman are investigational. Empiric research is described for diagnostics of motivation of professional activity in the conditions of department of military preparation.

Key words: gender; motivation; servicemen; professional activity.

Рецензенти: Мещанінов О. П., д-р пед. наук, професор, ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна;
Гришкова Р. О., д-р пед. наук, професор, ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна.